

II. správa SNB
analytický odbor

Čj.:CB-0077/214/03-89

V Praze dne 5. 10. 1989

Výtisk č. : 2.
Přílohy : 2/10

Denní situační zpráva č. 214 /89 ze dne 5. 10. 1989.

K bodu 2a) : č. 1

K bodu 2b) : č. 2

K bodu 3) : f

K bodu 4) : f

Vyhotoveno 6x :

č. 1 - OAI VOS

č. 2 - DOKO

č. 3 - I. FMS **Zničeno**

č. 4 } FMS **Zničeno**

č. 5 } FMS **Zničeno**

č. 6 - e. P' **Zničeno**

Náčelník II. správy SNB

21. lpt. [signature]
plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Výtisk č. 1 převzat dne 5. 10. 89 :

[signature]

Odvoz NDR uprchlíků z budovy ZÚ NSR v Praze.

Ve dnech 1. - 3.10.1989 byli, na základě pokynu ministra zahraničních věcí NSR Hanse Dietricha GENSCHERA, vpouštěni do budovy velvyslanectví NSR v Praze skupinky občanů NDR a to do okamžiku, kdy jejich počet dosáhl 4.500 osob. Na základě doporučení vedoucí skupiny západoněmeckého červeného kříže SCHRÖDEROVÉ a z pokynu velvyslance HUBERA byl dne 3.10.1989 v 05,00 hod. uzavřen hlavní vchod ZÚ, avšak nadále docházelo k přílivu a velké koncentraci NDR státních příslušníků, kteří se shromažďovali zejména před hlavní budovou ZÚ NSR a v přilehlých ulicích. Postupně jejich počet dosáhl cca 5 - 7.000 osob.

Ojediněle se občané NDR dostávali do areálu ZÚ NSR rovněž přes zahradu ZÚ USA a dokonce i přes střechy soukromých budov, sousedících s objektem ZÚ NSR.

Dne 3.10.1989 se v odpoledních hodinách zformovala skupina 400-500 NDR státních příslušníků, převážně mužů, kteří pronikli do zahrady západoněmecké mise přes oplocení, když předtím zmařili zákrok hlídek příslušníků VB.

Ve večerních hodinách dne 3.10.1989 byly do budovy ZÚ NSR vpuštěny matky s nezletilými dětmi, které stály celý den před budovou ZÚ a v jejím okolí, aby nastalou noc přečkaly v teple budovy ZÚ.

Dne 4.10.1989 přistoupil ZÚ NSR, na základě dohod představitelů NSR, NDR a ČSSR, k přípravám na odjezd NDR občanů. Bezprostředně před odjezdem prvního zvláštního vlaku (v 18,20 hod.), byl počet osob zdržujících se v objektu západoněmecké mise odhadován na 5 - 6.000, přičemž v přilehlých prostorách bylo dalších cca 6 - 7.000 NDR státních příslušníků. Pracovníci ZÚ NSR předpokládají, že i po omezení možnosti výjezdu občanů NDR do ČSSR se k západoněmecké misi přemístí ještě cca

5 - 6.000 občanů NDR, kteří již jsou v různých částech ČSSR.

Z hlediska věkové struktury se jedná převážně o zástupce mladé generace / 20 - 30 let /. Agresivita a některé nežádoucí projevy občanů NDR byly proti minulosti do značné míry eliminovány působením pracovníků ZÚ NSR a Červeného kříže NSR .

Ze strany NSR převažovala po celou dobu jednoznačně tendence, aby otázka NDR uprchlíků přerostla z politických rozměrů do humanitárních. K vytváření politických a diplomatických tlaků přispívali výrazně i zástupci západních sdělovacích prostředků, kteří tomuto problému věnovali mimořádnou pozornost.

Československá strana byla opakovaně žádána o vyčlenění ubytovacích objektů pro NDR uprchlíky, přičemž bylo poukazováno především na sociální zabezpečení osob uvnitř ZÚ NSR a rovněž na podmínky, za kterých nocovaly stovky občanů NDR z 3. na 4.10.1989.

V důsledku silné koncentrace občanů NDR v přilehlých ulicích a prostorách u ZÚ docházelo ve zvýšené míře k omezení a v některých případech až ke znemožnění dopravy. Přes určitá opatření docházelo i nadále , i když v omezené míře, ke znečišťování komunikací a dalšího okolí ZÚ NSR.

Problém parkujících motorových vozidel NDR v Praze je řešen ve spolupráci s NDR, avšak vzhledem k vysokému nárůstu jejich počtu nejsou zatím patrné výrazné náznaky zlepšení.

Funkce západoněmecké mise ztratila v této době zcela svůj smysl, neboť téměř všichni pracovníci ambasády jsou zaměstnání výhradně řešením problému NDR uprchlíků.

Od 30.9.1989 nebyly zaregistrovány žádné vážnější náznaky verbálního napadání příslušníků SNB ze strany občanů NDR.

Dne 3.10.1989 bylo v ulici U brusnických kasáren nalezeno v uzamčeném vozidle čtyřměsíční dítě, které bylo převezeno do kojeneckého ústavu v Praze 4 Podolí. Dodatečně se na MO-VB Vlašská dostavili jeho rodiče - občané NDR. Vzhledem k tomu, že v osobě otce se jednalo o

poručíka Lidové armády NDR a existovalo důvodné podezření, že měl v úmyslu odejít s manželkou a dvěmi dětmi na ZÚ NSR, byli dne 4.10.1989 předáni k dalšímu opatření pracovníkům MStB NDR a letecky transportováni do NDR.

V odpoledních hodinách dne 4.10.1989 byla zahájena realizace svozu NDR uprchlíků, shromážděných před a na ZÚ NSR, autobusy na žst. Praha - Libeň, odkud jsou zvláštními vlaky NDR odvázeni přes žst. Děčín do Badschandau. Podle stanoveného plánu by mělo být přistaveno 10 zvláštních vlaků z NDR. NDR dále požádala československou stranu o sestavení dalších pěti vlaků k odvozu NDR občanů, které neodvezou jejich vlakové soupravy.

Podle osobního sdělení přátel MStB NDR došlo během přesunu prvních dvou vlaků v Bad Schandau na území NDR k jejich napadení početnou skupinou asi 12.000 osob, které zabránily oběma soupravám v další jízdě a dožadovaly se možnosti volného odjezdu do NSR uvedenými vlaky. V důsledku toho bylo nutno provést odklon dalších souprav a současně došlo ke zdržení odjezdu následně vypravovaných vlaků.

Dne 5.10.1989 v 01,05 hod. odjelo na žst. Praha Libeň posledních 7 autobusů od ZÚ NSR, ulice Vlašská byla vyklizena. Na ZÚ NSR zůstalo 100 osob, které hodlají využít nabídky beztrestnosti od Dr. VOGELA a vrátí se zpět do NDR, kde hodlají oficiálně požádat o vystěhování do NSR.

Rozdělovník :

s. Jakeš
s. Husák
s. Adamec
s. Indra
s. Lenárt
s. Štěpán
s. Hegenbart
s. Johanes

785

Schůzka výkonného výboru OBRODY - Klubu za socialistickou přestavbu,
schválení dopisu "Členům Komunistické strany Československa".

Dne 2.10.1989 se v bytě Otakara JÍLKA uskutečnila plánovaná schůzka výkonného výboru OBRODY - Klubu za socialistickou přestavbu, které se kromě JÍLKA zúčastnili Miloš HÁJEK, Vladimír KOLMISTR, Vladimír KABRNA, Vojtěch MENCL, Libuše ŠILHÁNOVÁ, Jan URBAN, Zdeněk HRADILÁK, Čestmír CÍSAŘ a Luboš KOHOUT.

V úvodu schůzky se diskuze krátce týkala mgt záznamu vystoupení s. JAKEŠE na aktivu v Západočeském kraji s tím, že jsou dvě možnosti, jak se kazeta se záznamem dostala do prostředí. Podle první verze za věcí stojí skupina uvnitř MV ČSSR, druhá verze spojuje rozšíření kazety se skupinou v Čs. televizi, za kterou stojí s. ŠTĚPÁN a bývalý ředitel ČST s. ZELENKA. Tato diskuze proběhla ve formě dohadů, bez konkrétních informací.

Jako hlavní bod byl na schůzce s konečnou platností schválen text dopisu "Členům Komunistické strany Československa" / viz příloha /. Bylo dohodnuto, že dopis bude rozmnožen v počtu cca 1.000 kusů a poté ihned rozeslán do stranických organizací a na ÚV KSČ. Vzhledem k problémům s rozmnožením se předpokládá, že potřebné kopie budou k dispozici během 14 dnů za využití spolupráce s vydavateli tzv. Lidových novin.

Dále bylo stanoveno, že je nutno zabránit tomu, aby se dopis dostal ke zveřejnění do západních sdělovacích prostředků, má být pouze "vnitrostranickou věcí". Z tohoto důvodu byla odmítnuta i možnost odeslání dopisu do SSSR koncem tohoto týdne, neboť by nebylo možno zaručit, že se nedostane sdělovacím prostředkům.

V další části schůzky podal Miloš HÁJEK informaci o svém jednání s Lucianem ANTONETTIM, který byl v Praze minulý týden. V rámci zájmu

IKS o navázání oficiálních styků s OBRODOU bylo dohodnuto, že IKS pošle pozvání pro členy OBRODY k návštěvě Itálie a v případě, že by jim i přes pozvání nebyl povolen výjezd, vyšle IKS svého zástupce na jednání s OBRODOU a k navázání oficiálních styků do ČSSR. Předpokládá se, že by tímto zástupcem byl NAPOLITANO.

ANTONETTI rovněž HÁJKOVI tlumočil připomínky k programu OBRODY, kterému je vytýkáno, že neobsahuje dělnickou a zemědělskou politiku. Současně tlumočil doporučení, aby OBRODA vydala tzv. minimální program, tj. program pro nejbližší budoucnost, což je taktika, která se v praxi osvědčila IKS.

V další části schůzky bylo rozhodnuto ukončit do konce října diskuzi k návrhu programu OBRODY a na základě vznesených připomínek přistoupit ke zpracování konečné redakce programu.

Vojtěch MENCL informoval přítomné, že má k dispozici návrh nových stanov KSČ a bylo dohodnuto, že OBRODA připraví své stanovisko k tomuto návrhu, přičemž se zaměří především na navrhované členění územních stranických orgánů a upozorní na nutnost vyjasnit otázku postavení politické strany ve společnosti za využití zkušeností z ostatních socialistických států.

Miloš HÁJEK na schůzce rovněž podal informaci o schůzce konzultativní skupiny nezávislých iniciativ, která se uskutečnila dne 2.10.1989. Této schůzky se zúčastnili zástupci Hnutí za občanskou svobodu / HOS /, Demokratické iniciativy / DI / a OBRODY, kterou zastupoval Miloš HÁJEK. Z jednání vyplynulo, že HOS, DI a OBRODA jsou jediné skupiny s politickým programem, proto jsou též odpovědný za společnou přípravu vystoupení opozice. Bylo zde dohodnuto, že zástupci těchto iniciativ, a na návrh Miloše HÁJKA též zástupci CHARTY a Nezávislého mírového sdružení, budou tvořit poradní výbor opozice, který kromě koordinace vydávání různých dokumentů zaměří svoji pozornost zejména na vypracování společného strategického postupu opozice a připraví společnou politickou stranu opozice - Stranu sjednocené opozice.

Příští schůzka poradního výboru opozice se má uskutečnit dne 10.10.1989.

182

Miloš HÁJEK dále podal informaci, že HOS má vytvořenu vlastní skupinu, která pracuje na návrhu Ústavy. V této souvislosti z diskuze vyplynul názor OBRODY, že Ústava vzniklá v současné době by příliš odrážela současný stav a proto by nesplnila svoji roli a neměla velkou perspektivu. Proto se OBRODA musí zaměřit na pozastavení prací na přípravě Ústavy.

V závěru se Miloš HÁJEK vyjádřil, že si s ním vyžádal schůzku herec karlínského divadla HYBLER s tím, že má pro něho vzkazy z ÚV KSČ a dne 6.10.1989 bude znovu jednat na ÚV KSČ. Pro případ, že by předmětem vzkazů byla iniciativa ÚV KSČ k obnovení dialogu s OBRODOU bylo dohodnuto, že OBRODU bude na ÚV KSČ zastupovat delegace ve stejném složení jako při posledním jednání, rozšířená o Miloše HÁJKA.

Nejaktuálnější a politicky nejnebezpečnější je připravené rozeslání dopisu členům KSČ, kterému zpravodajskými prostředky nelze prakticky zabránit. Jako nejúčinnější způsob eliminace jeho dopadu se jeví využití časového předstihu k přijetí politických a případně i propagandistických opatření.

Rozdělovník :

s. Jakeš

928

Členům Komunistické strany Československa

V dopise předsednictva ÚV KSČ z konce července jste byli - kromě jiného - informováni o úmyslu OBRODY, klubu za socialistickou přestavbu, zaslat dopis všem členům KSČ. Oznamuje se v něm také, že /citujeme/ "byla přijata opatření předpokládané záměry Obrody zmařit". U našich členů byly provedeny domovní prohlídky, někteří byli zadrženi a vyslýcháni Státní bezpečností, řada z nich dostala prokurátorské varování a dokonce bylo zahájeno trestní stíhání. Je varující, že se tak děje v době, kdy vedoucí politikové hovoří o demokratizaci života a o potřebě dialogu.

Československo patřilo před 2. světovou válkou mezi nejvyspělejší státy. Dnes za nimi hospodářsky, vědecky, ale i sociálně zaostává. Hlavní příčinou tohoto zaostávání je přežitý politický systém, který dnešní vedení tvrdošíjně udržuje. Již více než 40 let vládne KSČ bez opozice a veřejné kontroly. Skutečná moc ve státě je soustředěna v předsednictvu ÚV KSČ a jeho sekretariátu. Vytvořil se tak způsob vlády a řízení, který postupně ochromil iniciativu společnosti a přivedl ji do stavu krize. Není nikdo, na koho by KSČ mohla přenést zodpovědnost za tento stav. K této odpovědnosti se však současné vedení strany nechce hlásit.

Tento stav se nedá prodlužovat a je nutné ho změnit. Východiskem mohou být jen hluboké společenské reformy, které přinesou změnu současných politických, sociálních a hospodářských poměrů. Neměly by být poznamenány žádnými úzce stranickými či skupinovými zájmy.

Ve všech socialistických zemích, obzvláště v Československu, krystalizují dva základní přístupy ke společenským reformám. Byrokratická představa se snaží vytvořit jenom zdání reform, popř. odstranit již všem viditelné chyby a vady systému řízení, přitom však zachovat podstatu diktatury strany nad společností a její základní mocenské vazby.

Druhá představa je demokratická. Vyžaduje přestavbu politicko hospodářského systému, odstranění svrchované moci stranické a státní byrokracie, celospolečenský dialog, utvoření demokratického a samosprávného řízení občanské společnosti. Tato cesta je složitá, ale jen ona má naději na úspěch.

Pokud se v této historické situaci vládnoucí Komunistická strana nedokáže sama vnitřně demokratizovat, budou všechny její pokusy o reformy povrchní a žádné kladné výsledky nepřinesou. Dosavadní polovičatá ekonomická reforma a způsob přípravy nové Ústavy svědčí o snaze zabránit všem větším změnám. Takový postup však způsobuje, že se termín přestavba u lidí zprofanuje, že se dále diskredituje i samotná myšlenka socialismu. Z některých členů se vytvořila privilegovaná kasta, uvnitř KSČ vznikla strana vládnoucích a strana ovládaných. Lidé kritizují honosné paláce sekretariátů, luxusní stranické hotely a rekreační střediska, sanatoria a nemocnice pro vysoké funkcionáře a jejich rodiny, zvláštní zásobování i zvýhodněný systém osobních důchodů. Není ani třeba rozvádět, jaké morální škody způsobuje tato soustava institucionalizované korupce, která nabyla za posledních dvacet let netušených rozměrů. To samozřejmě vyvolává u většiny občanů averzi proti komunistům.

My si zachováváme vůči dnešním členům strany střízlivý a diferencovaný vztah. Víme, že je mezi nimi dost lidí, kteří nepropadli úzce sobeckým zájmům mocenských skupin, sektářským představám o výlučnosti komunistů mezi ostatními občany, zachovali si zdravou kritičnost k politice vedení, nepodléhají politické a morální korupci, kterou jim členství ve straně nabízí. Tito lidé vykonali pro svou obec, závod, družstvo, pracoviště mnoho dobrého, mají přirozenou autoritu, opírají se o charakter, schopnosti a pracovní výkonnost. Nebojí se demokracie a soutěžení. Obojí potřebují ke své práci, zatímco karieristé, lenoši a nevýkonní lidé vidí v demokracii ohrožení svých možností a výsad. Proto neustále vyhledávají domnělé nepřátele socialismu, proto si vymysleli zvláštní frázi: "začněte přestavbu každý sám a u sebe". Podle ní je řízení tam nahoře v pořádku, ale chyby se dělají při nedůsledné realizaci správných rozhodnutí. Také slova "jak budete dnes pracovat tak budete zítra žít" zní v našich podmínkách licoměrně. Všichni víme, že to, jak budeme zítra žít nezávisí od toho, jak budeme dnes pracovat, ale především na tom,

130

jak stát bude hospodařit s výsledky naší práce. A na to už žádný občan nemá vliv.

Podstatné společenské reformy by se mohly stát nenásilným a pokojným východiskem ze stagnace, do níž se naše společnost postupem doby dostala. Tento proces nemůže probíhat mimo stranu. Reformy není možno uskutečňovat ani bez komunistů, ani proti nim. Cesta k demokracii není možná jakýmsi svržením dnešní moci a převzetím moci opozicí. V tomto ohledu jsou nesmírně cenné zkušenosti demokratických a socialistických sil jak v Polsku, tak i v Maďarsku. Zvláště významným pro vývoj demokracie a socialismu je složitý, ne bezbolestný proces reform v Sovětském svazu. Vlastně teprve jeho zahájení otevřelo pro celou východní polovinu Evropy možnost politické, hospodářské a zejména mravní obrody.

Průběh přestavby nesmí narušit normální chod života, naopak, musí přinést jeho zlepšení. K tomu je zapotřebí využít všech tvořivých sil ve společnosti a sjednocovat je. Víme, že mezi komunisty, podobně jako mezi ostatními občany, je mnoho vynikajících odborníků a dobrých pracovníků, bez jejichž taletu, schopností a úsilí se společnost nemůže obejít. Jsme pro to, aby se v naší zemi vážné politické a společenské problémy už nikdy neřešily pomocí masových čistek, existenčního vydírání, policejních a soudních represí či vynucené emigrace.

Demokratické reformy mají dnes v Československu velmi příznivé mezinárodní podmínky. Neohrožuje je žádná vnější konzervativní síla. Naopak, v mezinárodním vývoji kolem nás je možno najít mnoho podnětů, sympatií a podpor pro náš vlastní vývoj k demokracii. Je proto skličující, že Československo, které bylo před jednadvaceti lety předvojem demokratizace, tvoří dnes jeden z posledních ostrovů neostalinismu v Evropě. Překonat tento stav je především povinností členů vládnoucí strany - komunistů.

Přestavba společnosti, zejména v oblasti hospodářství, může vyvolat řadu obtíží a dokonce vyžadovat určité oběti. Ty může žádat pouze vedení, které bude mít důvěru většiny lidí. Proto je nutné, aby se strana ideově a politicky obrodila, aby uplatnila ve svém vlastním životě demokratické metody, zbavila se svých neoprávněných výsad a privilegií, zhoubné

nomenklatury a přeměnila se z administrátora ve skutečnou politickou stranu v demokratické společnosti.

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK
Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1. 1. 2008 podle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.